

Marjana Kobe

UVODNA BESEDA O SLIKANICI

Za uvodno besedo me je urednica revije *Otrok in knjiga* izbrala nemara zato, ker sem kot goreča občudovalka slikanic že v prvi številki prav te revije – bilo je davnega leta 1972 – objavila svoj prvi teoretski prispevek o slikanici.

Moja »odrasla« zagledanost v to specifično zvrst knjige pa ni obtičala (samo) na ravni teoretskih obravnav: že tedaj je bila empirično krepko podprta tudi z dolgoletno izkušnjo o očaranosti otroških sprejemnikov; z izkušnjo, ki sem si jo pridobivala v ljubljanski Pionirski knjižnici, saj sem vseh šestnajst let, ko sem bila v tej ustanovi bibliotekarka, vodila (tudi) ure pravljic, in vsa ta krasna leta kot pravljíčarka v svoje programe s pridom vključevala slikanice, domače in tuje.

Dolgoletno vodenje ur pravljíc mi je dodobra razkrilo, kaj slikanica lahko otroku da, kako silovito ga lahko doživljajsko in miselno prevzame. Močno verjamem, da imajo pravljíčarke in pravljíčarji današnjega časa pri urah pravljíc s slikanicami podobne izkušnje.

Na vlogo in pomen slikanic v otrokovem predbralnem in začetnem bralnem obdobju opozarjajo psihologija, pedagogika in literarna veda že z rabo mednarodno uveljavljenega strokovnega termina **slikaniška starost** otroka: picturebook age, das Bilderbuchalter. Termin poudarja pomenljivi status, ki ga slikanica ima v očeh otroškega sprejemnika; in hkrati ozavešča odrasle o njenih potencialih, o produktivni funkciji te čisto posebne zvrsti knjige.

Toda slikanica ni samo **knjiga za otroke**, ali bolje: ni zanimiva samo za otroškega sprejemnika od najzgodnejše predbralne dobe naprej, v začetnem bralnem obdobju pa dotlej, dokler otrok slikanice tehnično bralno ne »preraste« in se obrne k tipu knjige z obsežnejšim tekstom; angleška stroka pravi: ko **picture book** nasledi **story book**.

Slikanica je lahko privlačna tudi za mladostnika in odraslega bralca, saj nosi, kadar je zares kvalitetna, večplastna relevantna sporočila; te podtone oz. že kar podtekst, ki se ga da razbirati na tekstovni in likovni ravni, slikanica razkriva bralcu, ki razpolaga z bolj razvitimi bralnimi strategijami kot otrok, in ima bogatejšo eksistencialno in estetsko izkušnjo.

Te vrste razširjanje, če ne že kar ukinjanje tradicionalno pojmovane zgornje recepcijske meje pa slikanico kot specifično zvrst knjige dviga v optiko bralcev vseh starosti, tudi odraslih knjižnih sladokuscev.

S tem, ko se razmikajo komunikacijske zamejitve slikaniške zvrsti knjige, izpričuje le-ta tudi simpatično odprt, nepodcenjevalen odnos do recepcijskih sposobnosti njenega (vendarle) **poglavitnega**, se pravi **otroškega sprejemnika**.

Njega slikanica nagovarja tako spoštljivo, da se njegovemu psihofizičnemu razvoju od najzgodnejše dobe naprej prilagaja v znanih treh zahtevnostnih stopnjah: najprej kot **leporello**, ki še nima oblike knjige; nato kot slikanica, ki že ima obliko knjige, vendar z listi, ki so še iz debelega kartona ali iz drugih ustreznih trpežnih materialov – tudi to so še t. i. **igralne knjige/ gibljivke**; in slednjič kot **prava knjiga** s tankimi listi: s tem tipom slikanice otrok dokončno stopi v območje literarne in likovne umetnosti.

V ta dva svetova otroka povabi bodisi en sam avtor (**avtorska slikanica**) bodisi ga povabita **dva enakovredna avtorja**, pisec besedila in likovni ustvarjalec.

Oba tipa ustvarjalnega postopka se vsak na svoj način spoprimeta s specifičnimi zahtevami, ki jih pred ustvarjalce slikanic postavlja ta zvrst knjige.

Že večkrat sem v teoretskih tekstih poudarila, da slikanica kot likovno tekstovna celota ni preprosto samo »tenka« ilustrirana knjiga, marveč povsem samosvoja knjižna celota, ki sledi zakonitostim lastne, se pravi slikaniške zvrsti knjige. Zato slikanica tudi ni samo »vsota« enakovrednih in enakomernih deležev, likovnega in tekstovnega. Gre za mnogo več, saj slika in beseda nista v nobeni drugi zvrsti knjige tako magično neločljivo povezani in zato tudi na docela samosvoj način izžarevata skupno estetsko sporočilo. Lahko rečemo, da slikanica, kadar doseže najčistejšo avtentičnost svoje knjižne zvrsti, postane pravi **likovno-tekstovni monolit**. Ali z drugimi besedami: sprepletenost likovnega in tekstovnega deleža v **ново sozvočno celoto** se zdi poglavitna značilnost slikanice.

To dejstvo pa slikaniškemu tipu knjige – tako avtorski slikanici kakor tudi soavtorski – onemogoča, da bi polnovredno kandidirala za nagrado VEČERNICA, ki je nagrada za **literaturo**, se pravi zgolj in samo za umetnostno **besedilo**. Zato se mi zdi prav, da tudi s tega mesta v imenu tokratne žirije za VEČERNICO ponovno poudarim potrebo po posebni vseslovenski nagradi za izvirno slovensko slikanico. Te vrste nagrado poznajo vse slikaniško razvite dežele: v Nemčiji je to Deutscher Bilderbuchpreis, v Angliji Kate Greenaway Medal, v ZDA Caldecott Medal itd.

Slovenci že pol stoletja, kolikor je stara prva sistematično urejena slikaniška knjižna zbirka **Čebelica** (založbe Mladinska knjiga) nenehno dokazujemo sebi in svetu, da smo slikaniško razviti. Zato je na Slovenskem še kako aktualna nadzaložniška nagrada za slikaniško zvrst knjige; ta bi vsaj do neke mere stimulirala ustvarjalce izvirnih slovenskih slikanic, prek njih pa tudi urednike oz. založnike kvalitetnih slikaniških izdaj.

Maruša Avguštin

O SLOVENSKI SLIKANICI

Uvod

Izvirna slovenska slikanica je kot posebna oblika knjige za otroke v zadnjem času pri nas deležna posebne pozornosti. Zdi se, da je zanimanje zanjo povzročilo od konca 80. let prejšnjega stoletja dalje njeno nevarno izrinjanje iz založniške dejavnosti slovenskih založb in njeno nadomeščanje s prevedenimi primerki tujih slikanic. Ali je morda takemu stanju botrovalo zmanjševanje proračunskih sredstev za kulturo, ki so namenjena knjigi? Najbrž to ni edini razlog. Da bi opozorili na nevzdržnost takega ravnanja, še posebej ob priključitvi Evropski skupnosti, v kateri naj ne bi bili le kot posnemovalci uvoženih kulturnih vzorcev, so poznavalci slovenske ilustrirane knjige in njene najbolj reprezentativne oblike – slikanice pričeli biti plat zvona. Na srečanju Oko besede je pogovor o slikanici želel opozoriti na tovrstno problematiko pri nas in pokazati kvalitetno slikaniško bero, ki jo kljub pomanjkanju »pravih« slikanic premoremo.